

## הימור האמונה – חלק שני

בחלק הקודם של המאמר, שעסק בענייני הספק הטובעני והיכל התמורות המעוות את האמתיות, ניסיתי לשתף אתכם עם חלק מרגשותי ביחס אל הפילוסופיה בה אני עוסק באהבה עשרות שנים. זאת כדי לבטא את המלכודת בה אנו נתונים. אני מאמין בפוריות העיון הפילוסופי ובחשיבותו, אבל יחד עם זה ברור לי שכולנו חייבים להיות מודעים לחולשותיו. הרמב"ם תיאר זאת במורה נבוכים: "יש במציאות דברים רבים ברורים ומְחֻרָּים... אילו הניחו לאדם כמות שהוא, לא היה זקוק לראיה עליהם, כגון מציאות תנועה, מציאות יכולת [הבחירה החופשית] לאדם, ההתהוות והכליון הנראים-לעין, וטבעיהם של הדברים הנגלים לחושים..." זאת עמדתו של מי שאני מכנה 'איש תם וישר', אדם המסתכל בתמימות בעולם שמסביבו ומנתח אותו בשכל הישר שלו. והנה מתנפלים עליו פילוסופים בקושיות אינספור. או אז, מוסיף הרמב"ם – חייבים הפילוסופים להוכיח את הדברים הברורים מאליהם כדי למנוע דמיונות-שווא. תיאר זאת בהקשר אחר התלמוד הבבלי במשל נפלא (סנהדרין דף קו, א): "אמר ר' זוטרא בר טוביה אמר רב היינו דאמרי אינשי גמלא אזלא למיבעי קרני אודני דהו ליה גזיזן מיניה", ובלשון הקודש: "הלך הגמל לחפש קרניים, האוזניים שהיו לו נגזזו ממנו". חיפשה הפילוסופיה את המיטא-פיסיקה, את מה שמעבר לעולמנו הנתפס בחושים ובשכל, והנה פעמים רבות עיבדנו את עולמנו היום-יומי שהפך להיות מוזר ובלתי מוכר.

ולמרות זאת, יש לנו הרבה ללמוד מהפילוסופיה. נאכן כפי שלימד אותנו ר' נחמן, עומדים אנו בפני סכנת הספק ובפני מורים שמטעים אותנו בתורות שחידשו בהיכל התמורות. אולי רק המתמטיקה נשארה הם מוחלטותה, אולי. בנקודה זאת נחלקים דרכיהם של בן המלך ובן השפחה, נפער הפער ואולי התהום, בין המאמין לבין הממאן. שניהם חסרי אונים להגיע לוודאות מוחלטת. אלא שכאשר אין וודאות, אנו חייבים לענות בהימור, כשאין שורשים עלינו להשתמש בכנפיים. לא תמיד מסכים הממאן להמר, אבל הוא מהמר בין כה וכה. ואכן עומד כל אדם בפני שלושה הימורי-יסוד גם יחד: הימור הכרתי-הגותי, אמונה; הימור מעשי-פרגמטי: הלכה ומוסר; והימור אמוציונלי-רגשי: תקווה, תקווה לגאולה האישית והציבורית. אנסה עתה להסביר זאת.

אנו מהמרים באמונה על שיש משמעות בעולם, מעבר לעובדות והתיאוריות שהמדע מלמד אותנו. אנו מחפשים את טביעת האצבעות של הקב"ה בעולם. סיפור ידוע מתאר לנו באירוניה אדם המחפש מטבע מתחת לפנס. כשנשאל היכן הוא איבד אותה, השיב שאמנם הוא איבד אותה שם, אלא שהוא מחפש אותה כאן כי כאן יש אור. לכאורה תשובה אווילית, אך נקדיש לה מחשבה נוספת. נדמה לי שמותר לנו לראות באור סמל של המתודה המדעית. או אז יש היגיון

רב בדברי המחפש. אין לחפש את המטבע – ולכל שאלה המטרידה את האדם - אלא בעזרת מתודה זאת. או אז, אין בחיפוש אווילות כלל וכלל. ברור לו שכאשר תתרחשנה בחירות בעירייה, ראש העיר יחליף את הנורות, כחלק של פעולותיו כדי להיבחר שוב. ואכן, אם המחפש את המטבע יחכה בסבלנות, אף אם המטבע לא תתקרב אל הפנס, אלומת האור תגיע למטבע. זו הייתה אמונתם התמימה של הרבה הוגים ומדענים, ביחוד במאה הי"ט. החידות הגדולות של האנושות טרם נפתרו, אולם, הם יפתרו במשך הזמן אם נדבק במשימה. כיום, יודעים אנו כי לפנס התבונה האנושית ישנו טווח מוגבל, מחסום מוחלט, אף אם נחליף את הנורה שוב ושוב. זאת ועוד. ההסתכלות על הפנס מלמדת אותנו דבר נוסף: המבנה המחזיק את הפנס מטיל צללים של עצמו. במילים אחרות, בתוך התחום המדעי עצמו, נמצא פרדוקסים, וזאת אף במבצר התבונה - הלוגיקה. לפנינו אחת העובדות המאפיינות את המציאות המודרנית שלנו. אכן, אנו מתפעלים מאותו איש המדע המחפש את המטבע מתחת לפנס הניסויי מפני שיש שם אור מתודולוגי. אבל אנו איבדנו את המטבע שלנו במקום אחר. אנו מתפעלים מזה שהנורה שבפנס גודלת, אולם אנו מגלים שוב ושוב שהמטבע נמצא דווקא בפינה שתמצא תמיד אפילה. ובזאת המטבע אין אינפורמציה, אלא משמעות.

בהימור השני אנו מהמרים על כך שיש מערכת ערכים מחייבת, שיש טוב ורע, אסור ומותר, שאינם רק תוצאה של החלטותינו האישיות. אני תקווה שלא ניזקק לשוטר שמימי כדי להיות מוסריים, אבל - באופן אלגורי – ניתן לומר שאכן יש שם ספר ובו כתוב "אש שחורה על גבי אש לבנה", שאהבה לזולת היא מצווה, והנאציזם - תועבה. הנורמה המוסרית המחייבת אינה, לא קפריזה שרירותית, לא מוסכמה חברתית, ולא נאורוזה פתולוגית, אלא באופן אלגורי, תורה מן השמים. ולבסוף בהימור השלישי אנו מהמרים לטובת "תקווה", על כך שיש אפשרות לשנות את המציאות, ושאוּלִי, יש אף משמעות לסבל האנושי. ההיסטוריה לא תנצח "וּמְחָה ה'... דְּמָעָה מֵעַל כָּל פָּנִים".

אנו מגיעים שוב לרעיון 'השערים' שמצאנו בזהר. אין לנו מספיק נתונים להמר, אך כל אדם מהמר ובוחר "שער" משלו. אף מי שלא מהמר, מהמר עם חייו. ואכן, המאמין מוכן להמר על עמדה אולי אבסורדית, יש טוב בעולם והוא ינצח.